

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 sierpnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Hanna Nowicka de Poraj (spr.)
Sędziowie:	SSA Barbara Górczanowska SSA Jerzy Bess
Protokolant:	sekr.sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 31 sierpnia 2016 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Spółki (...) w L.

przeciwko M. K. (1), S. K. i małoletnim M. K. (2) i A. K. (1) reprezentowanym przez przedstawiciela ustawowego B. K.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanych M. K. (2) i A. K. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 21 kwietnia 2015 r. sygn. akt I C 213/14

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od pozwanych M. K. (2) i A. K. (1) na rzecz strony powodowej (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Spółki (...) w L. kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.**

SSA Jerzy Bess SSA Hanna Nowicka de Poraj SSA Barbara Górczanowska

I ACa 568/16

UZASADNIENIE

Powód (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka (...) w L. (zwana też dalej: (...)) wniosła o uznanie za bezskuteczną wobec niej umowy ustanowienia prawa użytkowania, zawartej w dniu 30 stycznia 2013 roku w formie aktu notarialnego przed notariuszem R. F., Repertorium A nr (...) pomiędzy dłużnikiem powoda B. K. a pozwany: M. K. (1), S. K., M. K. (2) i A. K. (1), w celu ochrony wierzytelności powoda wynikających z prawomocnego

nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w Warszawie, XXVI Wydział Gospodarczy, z dnia 4 marca 2013 roku, sygn. akt XXVI GNc 662/12. Powód wniósł też o zasądzenie na jej rzecz od pozwanych kosztów procesu.

W uzasadnieniu powód podał, że opisanym w żądaniu nakazem zapłaty Sąd Okręgowy zasądził od B. K. na rzecz powoda kwotę 119.508,79 zł, z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu. Nakaz ten jest prawomocny; w dniu 24 maja 2013 r Sąd nadał mu klauzulę wykonalności. W oparciu o ten tytuł egzekucyjny powód skierowała przeciwko B. K. wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Egzekucję skierowano do nieruchomości dłużnika, położonej w P., gmina S., składającej się z działki zabudowanej domem mieszkalnym nr (...) i z niezabudowanych działek, objętej księgą wieczystą (...). Przedmiotowa nieruchomość stanowi jedyny wartościowy składnik majątku B. K., z którego możliwa jest egzekucja. Roszczenia powoda do dnia dzisiejszego nie zostały zaspokojone. Aby uniemożliwić powodowej spółce ich zaspokojenie dłużniczka w dniu 30 stycznia 2013 roku zawarła ze swoimi dziećmi (pозwanymi w niniejszej sprawie) umowę, na mocy której ustanowiła na rzecz pozwanych nieodpłatne i nieograniczone czasem prawo użytkowania całej opisanej wyżej nieruchomości, z prawem korzystania ze wszystkich pomieszczeń w budynku nr (...) i swobodnego poruszania się po całym obejściu. Zawierając umowę ustanowienia prawa użytkowania z dnia 30 stycznia 2013 roku B. K. działała ze świadomością pokrzywdzenia (...) Przedmiotowa umowa została zawarta, gdy jej zadłużenie wobec powoda było wymagalne, co potwierdza treść nakazu zapłaty z dnia 4 marca 2013 roku, którym zasądzono na rzecz (...) m.in. odsetki ustawowe od należności częściowych, poczynwszy od stycznia do grudnia 2012 roku.

Powód wskazał, że podstawą prawną dochodzonego roszczenia są przepisy art. 527 k.c. i następne. Dodał, że z związku z ustanowieniem użytkowania pozwani uzyskali korzyść majątkową bezpłatnie. Poza tym strona powodowa podniosła, że pozwani są dziećmi B. K., a więc osobami jej bliskimi w rozumieniu przepisu art. 527 § 3 k.c.

Pozwani M. K. (1), S. K. oraz małoletni M. K. (2) i A. K. (1) działający przez przedstawiciela ustawowego B. K. wnieśli o oddalenie powództwa i zasądzenie na ich rzecz od powoda kosztów postępowania.

W uzasadnieniu przyznali fakt zawarcia z dłużniczką umowy kwestionowanej w pozwie. Zarzucili jednak, że B. K. nie działała ze świadomością pokrzywdzenia strony powodowej. Ustanowienie tego prawa podyktowane było chęcią zabezpieczenia przyszłości dzieci B. K. i H. K. w związku z sytuacją majątkową istniejącą między małżonkami, którzy pozostają w separacji. B. K. w swoich działaniach kierowała się dobrem swoich dzieci i nie miała na celu pokrzywdzenia strony powodowej. Pozwani dodali, że ustanowienie prawa użytkowania nastąpiło przed wydaniem nakazu zapłaty, w sposób prawidłowy i zgodny z prawem.

Wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2015 r, sygn.. akt IC 213/14, Sąd Okręgowy w Krakowie uwzględnił powództwo w całości.

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy ustalił, że B. K. jest właścicielem nieruchomości gruntowej położonej w P., gmina S., objętej księgą wieczystą (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy dla K. Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w S..

W dniu 30 stycznia 2013 roku B. K. zawarła ze swoimi dziećmi: M. K. (1), S. K. oraz A. K. (1) i M. K. (2) (działając w imieniu A. K. (1) i M. K. (2) jako ich przedstawiciel ustawowy) zawarła umowę na mocy której ustanowiła na rzecz pozwanych nieodpłatne i nieograniczone czasem prawo użytkowania całej nieruchomości położonej w P., gmina S., składającej się z działki zabudowanej domem mieszkalnym nr (...) i z niezabudowanych działek, wszystkie objęte księgą wieczystą (...), z prawem korzystania ze wszystkich pomieszczeń w budynku nr (...), wraz z prawem swobodnego poruszania się po całym obejściu. Prawo użytkowania zostało wpisane do księgi wieczystej.

Prawomocnym nakazem zapłaty z dnia 4 marca 2013 roku, sygn. akt XXVI GNc 662/12, Sąd Okręgowy w Warszawie, XXVI Wydział Gospodarczy, zasądził na rzecz (...) od B. K. kwotę 119 508,79 zł wraz z ustawowymi odsetkami oraz kosztami procesu. Poszczególne należności składające się na sumę zasądzoną tym nakazem stały się wymagalne w okresie od stycznia do grudnia 2012 roku. Nakaz ten w dniu 24 maja 2013 roku został zaopatrzony w klauzulę wykonalności.

Na podstawie ww. nakazu powód skierował przeciwko B. K. wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla K.– N. G.. Postępowanie egzekucyjne zostało wszczęte pod sygn. akt Km 511/13. Pismem z dnia 21 listopada 2013 roku komornik poinformował stronę powodową, że jedynym składnikiem majątku B. K. jest wierzytelność w (...) Spółka Akcyjna. Egzekucja z ruchomości, rachunków bankowych i innych wierzytelności jest bezskuteczna. Ponadto B. K. jest właścicielem nieruchomości położonej w miejscowości W., gmina M., objętej księgą wieczystą (...) oraz nieruchomości położonych w miejscowości P., gmina S., objętych księgami wieczystymi KW (...). Postanowieniem z dnia 11 grudnia 2013 roku komornik N. G., w związku ze zbiegiem egzekucji, przekazała sprawę według właściwości Komornikowi Sądowemu przy Sądzie Rejonowym dla K.- D. U., celem przyłączenia się spółki (...) do egzekucji z nieruchomości B. K. objętej księgą wieczystą (...).

Z księgi wieczystej o nr (...) zostały wyodrębnione działki nr (...), które wraz z wszelkimi wpisami w dziale (...) zostały wpisane do odrębnej księgi wieczystej o nr (...).

Wszyscy pozwani zamieszkują wraz z ojcem H. K. w domu w P.. Na sąsiedniej posesji mieszkają ich dziadkowie, którzy opiekują się wnukami małoletnimi wnukami. Od dłuższego czasu matka pozwanych B. K. nie zamieszkuje w domu z dziećmi, chociaż bywa w tym domu okresowo. Pełnoletni synowie dłużniczki, pozwani M. i S. K., początkowo nie wiedzieli o problemach finansowych matki, jednak później w grudniu 2013 r. matka powiedziała w rodzinie o wszystkich swoich problemach, w szczególności, że przestaje prowadzić działalność gospodarczą z uwagi na utratę płynności finansowej. W/w pozwani wiedzieli o tym, że doręczano jakąś korespondencję od wierzycieli lub z banków, z którą M. K. (1) zapoznał się. Według jego zeznań treść pism przeraziła go, bo dotyczyła zadłużenia matki. Matka, mimo pytań ze strony męża jak i synów nie chciała rozmawiać na te tematy, była zdenerwowana i płakała.

W styczniu 2013 r. B. K. zdecydowała o tym, że zawrze ze swoimi dziećmi, reprezentując przy tym małoletnich A. i M. K. (2) umowę ustanowienia prawa użytkowania nieruchomości w P.. Dwaj dorośli synowie stawili się u notariusza wraz z matką i ojcem, jednak jak zeznali nie dopytywali się o co chodzi. Matka powiedziała im, że chce ustanowić na ich rzecz użytkowanie, żeby dzieci miały gdzie mieszkać.

Sąd Okręgowy pominął zeznania B. K. reprezentującej małoletnich pozwanych, wskazując, że nie stawiała się ona na rozprawę w dniu 10.03.2015 r. mimo prawidłowego wezwania w celu przesłuchania w charakterze strony. Z oświadczenia M. K. (1) i S. K., złożonych na rozprawie w dniu 14.04.2015 r., wynika, że B. K. wiedziała o terminie rozprawy wyznaczonej na 10.03.2015 r., przekazała synom, że rozprawa prawdopodobnie będzie odroczona i że oni też nie muszą stawiać się na tę rozprawę. Sąd pominął też dowód zgłoszonych przez pozwanych na ostatniej rozprawie z zeznań świadków H. K. i T. M. (ojca i babki pozwanych) wnioskowany na okoliczność podziału majątku rodziców. Dowód ten uznał Sąd za nieprzydatny w sprawie.

Sąd Okręgowy z urzędu ustalił, że toczyło się postępowanie z powództwa strony powodowej w niniejszej sprawie przeciwko H. K., ojcu pozwanych o uznanie za bezskuteczna wobec spółki (...) umowy ustanowienia hipoteki do sumy 300.000,00 zł. Na nieruchomości w P. (tej samej, której dotyczy niniejsza sprawa) w celu zabezpieczenia wierzytelności wynikającej z umowy pożyczki udzielonej B. K. przez jej męża H. K.. W sprawie tej zapadł nieprawomocny wyrok z dnia 28 października 2014 r. uwzględniający powództwo.

Oceniając powyższe fakty Sąd Okręgowy uznał za uzasadnione. W pierwszej części rozważań Sąd okręgowy poddał szerokiej analizie instytucję actio pauliana. Sąd przytoczył in extenso przepisy art. 527 § 1, 2 i 3 k.c., art.

I art. a także przepisy art. 532 i 533 k.c.

Wskazał Sąd, że celem przepisu art. 527 k.c. jest ochrona wierzycieli w razie dokonywania przez dłużnika czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzycieli, a sankcją uznania czynności za dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli jest jej bezskuteczność względem występującego ze skargą. Przedmiotem ochrony jest tu wierzytelność pieniężna istniejąca i zaskarżalna w chwili dokonania zaskarżonej czynności i wytoczenia powództwa. Wierzytelność ta nie musi natomiast być ani wymagalna w chwili wytoczenia powództwa, ani stwierdzona wyrokiem. Poza tym konieczne

dla wystąpienia z żądaniem uznania czynności prawnej za bezskuteczną jest pokrzywdzenie wierzycieli, uzyskanie przez osobę trzecią korzyści majątkowej, działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, wiedza osoby trzeciej albo możliwość dowiedzenia się o tym przy zachowaniu należytej staranności.

Do pokrzywdzenia wierzycieli dochodzi wtedy, gdy na skutek czynności prawnej dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż przed dokonaniem czynności. Przez pokrzywdzenie wierzyciela zwykle rozumie się poniesienie przez niego szkody, ale w tym przypadku szkoda oznacza możliwość powstania szkody, wyrażającą się w złej prognozie co do możliwości spełnienia świadczenia przez dłużnika. Niewypłacalność występuje niewątpliwie jeśli egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami k.p.c. nie przyniesienie zaspokojenia roszczenia wierzyciela.

Dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, jeżeli ma rozeznanie co do tego, że w następstwie dokonanej przezeń czynności ucierpi materialny interes wierzyciela, zazwyczaj przez wyzbycie się w całości lub w części majątku nadającego się do egzekucji. Co istotne nie jest konieczne wystąpienie po stronie dłużnika świadomości pokrzywdzenia konkretnego wierzyciela. Wystarczy, że ma on świadomość pokrzywdzenia wierzycieli w ogóle.

Przenosząc te i inne rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy Sąd Okręgowy stwierdził, że zaistniały wszystkie przesłanki niezbędne do uznania czynności B. K. z dnia 30.01.2013 r. za bezskuteczną w stosunku do powoda. Wierzytelność pieniężna strony powodowej istniała już i była zaskarżalna w chwili dokonania zaskarżonej czynności i wytoczenia powództwa. Ponadto już w chwili wytoczenia powództwa wierzytelność ta była wymagalna oraz stwierdzona prawomocnym orzeczeniem sądowym, zasądzającym na rzecz (...) od B. K. kwotę 119.508,79 zł wraz z ustawowymi odsetkami oraz kosztami procesu. Sąd podkreślił, że poszczególne należności składające się na sumę zasądzoną tym nakazem stały się wymagalne już w okresie od stycznia do grudnia 2012 r.

Zdaniem Sądu Okręgowego w realiach sprawy zaistniała również przesłanka pokrzywdzenia wierzyciela. Na skutek bowiem ustanowienia prawa użytkowania, B. K. stała się w wyższym stopniu niewypłacalna niż przed ustanowieniem tego prawa. Z poczynionych ustaleń wynika bowiem, że egzekucja z ruchomości, rachunków bankowych i innych wierzytelności dłużniczki okazała się bezskuteczna. Zatem B. K., obciążając swoją nieruchomością prawem użytkowania na rzecz pozwanych, uszczupliła swój majątek, albowiem stała się niewypłacalna w stopniu wyższym niż przed ustanowieniem prawa użytkowania. Podkreślić należy też, że do dnia zamknięcia rozprawy B. K. nawet w części nie spłaciła zadłużenia wobec strony powodowej. Nie ulega również wątpliwości, że na skutek czynności prawnej B. K. pozwani uzyskali korzyść majątkową polegającą na możliwości zaspokojenia swoich roszczeń z tytułu prawa użytkowania nieruchomości polegającego na tym, że mogą swobodnie tą nieruchomością dysponować w zakresie swojego prawa.

Nie budziło wątpliwości Sądu Okręgowego, że B. K. działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Jako osoba prowadząca działalność gospodarczą miała ona bowiem rozeznanie co do tego, że w następstwie dokonanej przezeń czynności ucierpi materialny interes wierzycieli. Nie ma natomiast znaczenia to, czy miała ona świadomość, że ustanowienie hipoteki spowoduje pokrzywdzenie konkretnie spółki powodowej. Wystarczy, że miała on świadomość pokrzywdzenia wierzycieli w ogóle. Ustalony stan faktyczny jasno wskazuje, że B. K. taką świadomość miała.

Kolejną przesłanką skuteczności skargi pauliańskiej jest ustalenie, że osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkową, wiedziała, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się o tym dowiedzieć. W niniejszej sprawie znalazło zastosowanie domniemanie, o którym mowa w art. 527 § 3 k.c., które w żaden sposób nie zostało obalone przez pozwanych, w tym działającą jako przedstawiciel ustawy małoletnich dzieci B. K.. Pozwanych bez wątpienia należy uznać za osoby bliskie w rozumieniu tego przepisu.

Sąd Okręgowy wskazał następnie, że wobec tego, iż przepis art. 528 k.c. statuuje surowsze przesłanki uznania czynności za bezskuteczną, niż czyni to § 3 art. 527 k.c. oraz tego, że w realiach niniejszej sprawy drugi z wymienionych przepisów dostatecznie pewnie usprawiedliwiał żądanie strony powodowej, Sąd uznał, że odwoływanie się do

pierwszego z nich jest bezprzedmiotowe. W konsekwencji nie było potrzeby rozważania czy przedmiotowa czynność B. K. miała charakter nieodpłatny.

Sąd Okręgowy wskazał wreszcie, że pozwani i B. K. jako przedstawicielka ustawowa małoletnich dzieci w toku postępowania nie wskazali mienia dłużniczki wystarczającego do zaspokojenia spółki powodowej, jak również sami nie zaspokoiли roszczenia tej spółki.

Mając powyższe na względzie Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo orzekł i orzekł o kosztach procesu, stosownie do reguły odpowiedzialności za jego wynik z art. 98 k.p.c.

Wyrok Sadu I instancji **zaskarżyli w całości apelacją małoletni powodowie M. K. (2) i A. K. (1)**, działający przez przedstawiciela ustawowego, matkę B. K., zarzucając:

1/ naruszenie art. 527 § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię i uznanie, że czynność prawna ustanowienia prawa użytkownika może zostać zakwestionowana skargą pauliańską;

2/ naruszenie art. 527 § 2 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że wskutek czynności prawnej ustanowienia użytkownika nieruchomości B. K. stała się niewypłacalna w wyższym stopniu, niż była przed dokonaniem czynności;

3/ naruszenie art. 299 k.p.c. przez pominięcie dowodu z zeznań przedstawiciela ustawowego pozwanych M. K. (2) i A. K. (1), w sytuacji, gdy w sprawie po wyczerpaniu środków dowodowych pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy a nieobecność przedstawiciela ustawowego strony pozwanej na rozprawie w dniu 14 kwietnia 2015 r została wywołana nadzwyczajnymi wydarzeniami – chorobą potwierdzoną zaświadczeniem wystawionym przez lekarza sądowego;

4/ naruszenie art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 § 1 k.p.c. przez oddalenie wniosku dowodowego pozwanych w przedmiocie dopuszczenia dowodu z zeznań świadków H. K. i T. M. skutkujące błędnymi ustaleniami faktycznymi i niewyjaśnieniem wszystkich istotnych dla sprawy okoliczności;

5/ naruszenie art. 233 k.p.c. przez dowolną a nie swobodną ocenę zgromadzonego i brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i w konsekwencji przyjęcie, że zasadne jest uwzględnienie powództwa, w sytuacji gdy prawidłowa ocena zgromadzonego materiału dowodowego prowadzi do odmiennego wniosku;

6/ naruszenie art. 102 k.p.c. przez obciążenie pozwanych kosztami postępowania, podczas gdy istniały szczególne okoliczności, które uzasadniły nieobciążenie pozwanych tymi kosztami albo zasądzenie od nich tylko części kosztów, na które to okoliczności składała się niepełnoletność pozwanych, ich pozostawanie na utrzymaniu rodziców a także okoliczność kontynuowania edukacji,

Z tych przyczyn pozwani wnosili o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. W każdym przypadku wnosili o zasądzenie na ich rzecz od powoda kosztów postępowania apelacyjnego.

SĄD APELACYJNY ZWAŻYŁ CO NASTĘPUJE.

Apelacja pozwanych M. K. (2) i A. K. (1) jest bezzasadna.

1/ Bezzasadne są wszystkie te zarzuty apelacyjne, które zmierzają do podważenia ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd Okręgowy. Bezzasadny jest zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisów art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 § 1 k.p.c., przez oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków H. K. i T. M.. Dowód taki został zgłoszony przez pełnomocnika pozwanych już po przeprowadzeniu wszystkich innych dowodów, wnioskowanych przez strony na wcześniejszym etapie postępowania oraz po przesłuchaniu obecnych na rozprawie pozwanych. Sąd Okręgowy oddalił przedmiotowy wniosek jako spóźniony i ocena ta nie została skutecznie zakwestionowana w apelacji.

Należy pamiętać, że przepis art. 207 § 6 k.p.c. uprawnia sąd do pominięcia spóźnionych twierdzeń i dowodów, chyba, że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w pozwie bądź odpowiedzi na pozew lub dalszym piśmie przygotowawczym bez swojej winy lub, że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń lub dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo, że występują inne wyjątkowe okoliczności. W niniejszej sprawie przeprowadzenie dowodu zgłoszonego bezpośrednio przed zamknięciem rozprawy przez Sąd Okręgowy w oczywisty sposób doprowadziłoby do zwłoki w postępowaniu a powód w żaden sposób nie wyjaśnił dlaczego dowodu z przesłuchania w/w świadków nie mógł zgłosić na wcześniejszym etapie postępowania, nie wskazał też żadnych szczególnych okoliczności, które mimo opóźnienia w zgłoszeniu dowodu przemawiały za jego przeprowadzeniem. Niezależnie od tego trafnie zauważył Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że okoliczności faktyczne – które zgodnie ze wskazaną tezą dowodową, miałyby być przedmiotem dowodzenia – nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Zgodnie z oświadczeniem pełnomocnika pozwanych w/w dowód miał zostać przeprowadzony na okoliczność „podziału majątku rodziców”. Nawet w apelacji pełnomocnik pozwanych nie wyjaśnia jakie znaczenie dla zbadania przesłanek z art. 527 k.c. miałyby mieć te okoliczności. Dlatego też Sąd Okręgowy był uprawniony do pominięcia dowodu z zeznań świadków H. K. i T. M. nie tylko jako spóźnionego, ale też, jako bezprzedmiotowego w sprawie.

Bezzasadny jest również zarzut związany z pominięciem przez Sąd Okręgowy dowodu z przesłuchania w charakterze strony przedstawiciela ustawowego pozwanych M. i A. K. (1) – dłużniczki B. K.. Apelacja koncentruje się na próbie wykazania, że B. K. nie została prawidłowo zawiadomiona o terminie rozprawy w dniu 10 marca 2015 r a jej niestawiennictwo na rozprawie w dniu 14 kwietnia 2015 r było usprawiedliwione. Nawet gdyby zarzuty przedstawicielki ustawowej pozwanych uznać za uzasadnione to i tak decyzja Sądu Okręgowego, o pominięciu dowodu z jej przesłuchania, nie naruszyła art. 299 k.p.c. Z treści tego przepisu wynika, że przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron dopuszczalne jest wyjątkowo, a to gdy w świetle oceny sądu, opartej na całokształcie okoliczności sprawy, brak jest w ogóle innych środków dowodowych albo gdy istniejące okazały się niewystarczające do wyjaśnienia okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Zdaniem Sądu Apelacyjnego okoliczności istotne w sprawie zostały w pełni wyjaśnione dotychczas przeprowadzonymi dowodami, dlatego też dowód z przesłuchania B. K., podobnie jak przeprowadzony przez Sąd dowód z dowód z przesłuchania pełnoletnich pozwanych, były zbędne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego okolicznościami w sprawie istotnymi jest: a/ fakt zawarcia umowy nieodpłatnego ustanowienia na rzecz pozwanych, na nieruchomości dłużniczki, prawa użytkowania oraz b/ to, że w dacie zawarcia tej umowy istniała i była wymagalna wierzytelność powoda, której ochronie służyć wystąpienie przez powoda ze skargą pauliańską.

2/ Bezzasadny jest zarzut niedopuszczalności zaskarżenia skargą pauliańską czynności prawnej polegającej na obciążeniu rzeczy prawem użytkowania. Z treści samego aktu notarialnego z dnia 30 stycznia 2013 r wynika bez wątpliwości, że dłużniczka dokonała czynności prawnej rozporządzającej, w postaci obciążenia swojej nieruchomości ograniczonym prawem rzeczowym w postaci użytkowania na rzecz swoich dzieci – pozwanych. Użytkowanie jest ograniczonym prawem rzeczowym o najszerszej treści uprawnień. Wśród praw rzeczowych ograniczonych stanowi najmocniejsze obciążenie cudzego prawa własności. Należy przecież zauważyć, że użytkowanie polega na obciążeniu rzeczy prawem dla jej „używania” i „pobierania pożytków” (art. 252 k.c.). Uprawnienia wynikające z prawa użytkowania mają określoną wartość majątkową, o którą jednocześnie zostaje obniżona wartość rzeczy obciążonej użytkowaniem. Już ten element ściśle majątkowy prowadzi do konkluzji, że obciążenie nieruchomości prawem użytkowania dla czterech osób, obniża znacząco jej wartość a co za tym idzie zwiększa niewypłacalność dłużniczki B. K. a tym samym krzywdzi wierzycieli (art. 527 § 2 k.p.c). Nie może też budzić wątpliwości, że obciążenie nieruchomości prawem użytkowania po prostu utrudnia jej spieniężenie i już z tej przyczyny krzywdzi wierzycieli (tak w przypadku „obciążenia” nieruchomości prawem najmu – Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 czerwca 2005 r, IV CK 806/04, Lex nr 177223).

Nie budzi żadnych wątpliwości Sądu Apelacyjnego, że dłużniczka, zawierając umowę użytkowania, działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Sąd Okręgowy w oparciu o dowód z nakazu zapłaty z dnia 4 marca 2013 r. ustalił, że poszczególne wierzytelności, składające się na objętą nakazem sumę 119 508, 79 zł, stały się wymagalne

na przestrzeni roku 2012. Zaskarżona czynność miała miejsce 30 stycznia 2013 r. W odpowiedzi na pozew pozwani zarzucali, że celem w/w czynności prawnej było majątkowe zabezpieczenie dzieci przez ich matkę (cel alimentacyjny) a nie pokrzywdzenie wierzycieli. Twierdzenie to nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia. Przepis art. 527 § 1 k.c. nie wymaga by dłużnik działał w celu (zamiarze) pokrzywdzenia wierzycieli, czyli w złej wierze. Wystarcza „świadomość” dłużnika, że czynność prawna przez niego dokonana może spowodować dla ogółu wierzycieli niemożność zaspokojenia się. Świadomość ta musi istnieć w chwili dokonania czynności prawnej. A zatem wystarczającym dla spełnienia przesłanki świadomości pokrzywdzenia wierzycieli z art. 527 § 1 k.p.c. jest, by dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności. Dłużniczka B. K. w dacie czynności miała świadomość istnienia wymagalnych długów względem powoda, musiała się zatem liczyć z ewentualnością jego pokrzywdzenia.

Oczywistym jest, że pozwani składający apelację muszą być uznani za tych, którzy „wiedzieli” o tym, że dłużniczka działa z pokrzywdzeniem wierzycieli. M. i A. K. (2) byli małoletni w dacie zawarcia ustanowienia użytkownika na nieruchomości dłużniczki. Istotna jest zatem – niewątpliwa w tym wypadku – świadomość ich przedstawiciela ustawowego a więc dłużniczki. Niezależnie od tego, wbrew niejasnym wywodom Sądu Okręgowego, w sprawie znajdzie zastosowanie konstrukcja prawna przewidziana art. 528 k.c. Oczywiście jest, że ustanowienie użytkownika nastąpiło na korzyść pozwanych nieodpłatnie. Nieodpłatność, czyli brak świadczenia wzajemnego ze strony pozwanych, wynika literalnie z treści umowy. Tym samym nie jest okolicznością istotną w sprawie to, czy pozwani, wiedzieli, bądź też przy zachowaniu należytej staranności mogli się dowiedzieć, że czynność, która przysparza im korzyść majątkową, krzywdzi wierzycieli ich matki - dłużniczki.

Bezzasadny jest wreszcie zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 102 k.p.c. przez nietrafne obciążenie małoletnich pozwanych – pozostających na utrzymaniu ojca i dziadków – kosztami procesu. Należy podkreślić, że sposób skorzystania z przepisu art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym Sądu orzekającego i do jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, który uzasadnia odstępianie, a jeśli tak to, w jakim zakresie, od generalnej zasady obciążenia kosztami procesu strony przegrywającej spór (por. wyrok SN z dn. 19 maja 2006 r., III CK 221/05, LEX nr 439151). Na gruncie niniejszej sprawy Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się okoliczności, które pozwalałyby na zastosowanie wobec pozwanych reguły wyrażonej w art. 102 k.p.c. Sam fakt małoletniości i pozostawania na utrzymaniu rodziców nie może stanowić o „szczególności” rozpatrywanej sprawy.

3/ Wszystkie przedstawione wyżej argumenty wskazują, że żaden z zarzutów apelacyjnych nie może odnieść skutku, co powoduje, że apelacja, jako bezzasadna, podlega oddaleniu na zasadzie art. 385 k.p.c. O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł na zasadzie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. adekwatnie do wyniku sporu. Sąd nie znalazł podstaw do zastosowania względem pozwanych art. 102 k.p.c., zwłaszcza w sytuacji, gdy zasadnicze motywy rozstrzygnięcia sprawy i uwzględnienia powództwa zostały w sposób zrozumiały przedstawione w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

4/ Na koniec należy odnotować, iż Sąd Apelacyjny oddalił wniosek przedstawiciela ustawowego małoletnich pozwanych oraz działającego ich imieniem pełnomocnika adw. M. N. o odroczenie rozprawy. Choroba przedstawiciela ustawowego apelujących nie mogła być przyczyną odroczenia, w sytuacji gdy imieniem pozwanych działa profesjonalny pełnomocnik. Adwokat M. n. w dniu 2 sierpnia 2016 r. złożył pismo procesowe w którym wnosił o odroczenie rozprawy wskazując, że z powodu wcześniej zaplanowanego i opłaconego urlopu, nie może stawić się w tym dniu w sądzie. Wniosek pełnomocnika pozwanych nie był uzasadniony. Art. 214 § 1 k.p.c. stanowi, że rozprawa ulega odroczeniu, między innymi wtedy, gdy nieobecność strony jest wywołana nadzwyczajnym wydarzeniem lub inną znaną sądowi przeszkodą, której nie można przewyżyć. Wymienione w art. 214 k.p.c. przyczyny odroczenia rozprawy odnoszą się także do pełnomocnika procesowego strony, a nadzwyczajnym wydarzeniem, o którym mowa w art. 214 k.p.c., może być, w pewnych okolicznościach, urlop wypoczynkowy połączony z wcześniej opłaconym wyjazdem z miejsca zamieszkania pełnomocnika procesowego. Jednakże wyjazd taki będzie stanowił „przeszkodę, której nie można przewyżyć”, tylko wtedy, gdy pełnomocnik – ze względu na nią – nie miał możliwości ustanowienia swojego substytutu procesowego (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2004 r., IV CK 304/04, Lex nr 589990). W rozpoznawanej sprawie adwokat M. N. otrzymał zawiadomienie o terminie rozprawy apelacyjnej w dniu 17 czerwca 2016 r. (k. 277). Miał więc dość czasu, by wyznaczyć substytutu do zastępowania go na tej

rozprawie w dniu 31 sierpnia 2016 r. Twierdzenie, iż mocodawca nie wyraża zgody na ustanowienie takiego substytutu nie może odnieść skutku w sprawie, która nie jest skomplikowana ani nie dotyczy roszczeń o szczególnym (np. osobistym) charakterze. Dlatego też Sąd Apelacyjny oddalił wniosek pozwanych o odroczenie rozprawy apelacyjnej.

SSA Jerzy Bess SSA Hanna Nowicka de Poraj SSA Barbara Górczanowska